

CONSIDERAȚII METODOLOGICE CU PRIVIRE LA ANALIZA UNOR OBIECTE DE UZ CASNIC DIN EPOCA BRONZULUI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Demersul de față vizează, din sfera obiectelor casnice, pe acelea folosite în vechime (mai precis în epoca bronzului) la prelucrarea materialelor textile. Această categorie de artefacte cuprinde **fusaiiolele, greutățile pentru războiul de țesut și acele pentru cusut**. Parcimonia surselor cu privire la artefactele pe care îmi propun să le analizez, au făcut ca posibilele criterii de preluare și analiză să fie următoarele: localizarea administrativă; tipul cercetării; situare; contextul descoperirii; descriere; atribuire culturală; încadrare cronologică; bibliografie.

Alegerea acestor criterii a fost influențată deopotrivă de inacuratețea datelor cu privire la artefactele vizate în literatura de specialitate din România, cât și de posibilitatea neîndoielnic limitată de a accesa publicațiile, precum și de limba în care au fost scrise articolele. Trecând peste acestea, se remarcă faptul că în România nu există deocamdată un model clar de analiză pentru artefactele legate de producția textilă în preistorie, însă lucrurile sunt diferite în ceea ce privește situația internațională. Există un Institut de Cercetare a Textilelor la Copenhaga, parte a Fundației Naționale de Cercetare Daneză, ce se implică în programe de cercetare a istoriei textilelor și a perspectivei arheologice asupra acestora (chiar și din punct de vedere al arheologiei experimentale). Titulatura acestei instituții este CTR (Centre for Textile Research), iar dintre obiectivele sale menționez: stabilirea unui profil vizibil și explicit cu referințe naționale și internaționale, în scopul introducerii de noi standarde pentru cercetarea textilelor, explorarea și consolidarea cunoștințelor internaționale despre textile și dobândirea de noi rezultate prin desfășurarea de programe științifice, precum și atragerea cercetătorilor în scopul de a include palierul științific vizat în cadrul studiilor. De menționat este faptul că preocupările acestui organism nu vizează doar producția de materiale textile din preistorie, ci și din epocile următoare. Unele dintre lucrările rezultate din activitatea Centrului se regăsesc și pe pagina oficială de web a CTR¹.

Am luat legătura cu membrii CTR prin intermediul D-lui prof. Neculai Bolohan, cu scopul de a compara propunerea de analiză a materialului arheologic din perspectiva C.T.R., cu *pseudo-analizele* existente în România. Astfel, am primit un model de realizare a unei baze de date computerizate, ce cuprinde criteriile considerate a fi importante în analiza fusaiiolelor, a greutăților, acelor pentru cusut precum și a altor artefacte ce pot oferi date despre textilele preistorice. Totodată, mi-a fost trimis și un manual de utilizare

---

¹ www.ctr.hum.ku.dk.

a acestei baze². Intenția acestor cercetători este aceea de a unifica date privitoare la țesături din zona est-mediteraneană și nu numai. Modelul bazei de date construite are caracter universal, este accesibil și este instrumentul ideal pentru centralizarea datelor. Însă impedimentul major în asimilarea unui astfel de model raportat la spațiul românesc este reprezentat de faptul că înregistrarea trebuie realizată începând cu **momentul zero** al decoperirii obiectului. Aceasta în condițiile în care, după cum am încercat să demonstrez, în România încă se remarcă goana după *senzaționalul descoperirilor*, iar calitatea înregistrărilor și a centralizării datelor lasă de dorit pe multe din siturile românești. Perspectiva CTR cu privire la analiza uneltelor este reflectată de alegerea, complexitatea și cerințele de înregistrare ale criteriilor taxonomice propuse (ce diferă de posibilitățile oferite de informațiile bibliografice din țara noastră !), după cum reiese din descrierea ce urmează.

Cu privire la *fusaiole*, înregistrarea și analiza se cere a fi realizată după o serie de criterii pe care le voi prezenta, așa cum reiese din baza de date și după cum sunt descrise în manualul aferent acesteia. Pentru următoarele categorii de artefacte, voi prezenta doar criteriile ce nu se regăsesc în cazul fusaiolelor, fiind evidente cele ce se aplică tuturor sau doar uneia dintre categorii.

Identitatea descoperirii: fiecare descoperire primește un număr unic, de vreme ce intenția este de a înregistra descoperiri din diferite situri și de a le îngloba într-o bază de date largită. Pentru a da unicitate unei descoperiri, se va combina numele sitului cu numele descoperirii catalogate. Aceasta va asigura unicitatea identității în cazul în care se regăsesc în două situri obiecte cu același număr. Apoi, se va scrie numărul/numele descoperirii din timpul săpăturii, numărul fotografiei (dacă este cazul), regiunea, tipul sitului, contextul descoperirii. Exemplu: Siliștea, obiectul 7, fusaiolă, fotografia nr. 12, județul Neamț, sit aparținând epocii bronzului, artefact descoperit în locuință = **SLȘ7fus12NTBz.Loc**.

Starea de conservare a artefactului, materialul de fabricare vor fi alese din lista de opțiuni a bazei de date.

În ceea ce privește *tipul artefactului*, meritul incontestabil al demersului CTR este acela de a reliza, pe lângă bazele unei tipologii complexe - determinate de toate aspectele cuprinse în prezenta descriere - o tipologie a formelor prototip ale obiectelor (Pl. 1).

Greutatea, greutatea dacă obiectul este în stare fragmentară și greutatea estimată (dacă obiectul este în stare fragmentară) sunt caracteristici exprimate ca unitate de măsură în grame.

Diametrul maxim, înălțimea maximă și diametrul maxim al perforației sunt criterii ale căror unități de măsură exprimate vor fi milimetri.

---

² Eva Andersson, *CTR Textile Tools Database Manual*, Centre for Textile Research, The Danish National Research Foundation, Copenhagen, 2006.

Forma perforației în cazul fusaiolelor beneficiază de o tipologie ilustrată (Pl. 2/1).

Tratamentul suprafeței, descrierea obiectului, descrierea materialului din care a fost confecționat sunt criteriile pe care cel ce intră în contact direct cu materialul arheologic are datoria de a le înregistra, fie că este vorba de arheolog sau de cel ce prelucrează materialul în laborator, ori chiar de muzeograful ce are în custodie artefactele.

Rezultatul analizei materialului, în cazul în care a fost efectuat vreun tip de analiză, se menționează în tabelul-bază și se atașează ca anexă.

În ceea ce privește *calitatea producției artefactului și urmele de folosire* (precum și *descrierea acestora*), situația este similară cu cea a *tratamentului și descrierilor* de mai sus.

Bibliografia este necesară în cazul în care obiectul înregistrat nu este inedit (de obicei în cazul în care înregistrarea obiectului nu se face la locul descoperirii). La final, baza de date include o rubrică pentru *remarci*, iar în cazul în care nu se consideră suficiente criteriile propuse de CTR, există posibilitatea de a lărgi criteriile de analiză.

Pentru greutate, există unele categorii similare (cu caracter general, unele aplicabile și în cazul acelor pentru cusut). Dintre acestea se evidențiază: *contextul descoperirii, starea de conservare, materialul de fabricare, greutatea (obiectelor fragmentare, cea estimată în acest caz), diametrul perforației, descrierile, urmele de folosire, bibliografia*.

Cu referire la criteriile de analiză ce diferă, și se aplică doar greutateilor, *remarc adâncimea perforației*, precum și *numărul de perforații, tipul de obiect* (cărui i se oferă, ca și în cazul fusaiolelor, exemple ilustrate de prototipuri-Pl. 2/2,3) și *șanțuirea* (dacă este prezentă).

Acele pentru cusut beneficiază, la capitolul diferențelor de criterii de categorii precum *lungimea maximă* și cea *minimă, grosimea (minimă și maximă), diametrul* (de asemenea) și *înălțimile* obiectului (*minimă-maximă*).

Manualul de folosire și baza de date reprezintă o propunere viabilă, al cărui model poate fi adaptat pentru toate descoperirile arheologice, și se constituie momentan într-un instrument de lucru ideal pentru centralizarea datelor, analiza lor și facilitarea interpretărilor.

De ce este nevoie de toate aceste criterii pentru a analiza o categorie de artefacte cu dimensiuni atât de reduse, care mult timp au fost neglijate sau chiar trecute cu vederea de arheologi? Răspunsul cel mai simplu, legat de totalitatea aspectelor reconstituirii nu va fi repetat aici. Există însă o sumedenie de alte indicii pe care datele culese le pot oferi.

Toate aceste dimensiuni și caracteristici ale obiectelor descoperite ajută la reconstituirea activă a materialului textil, cu atât mai mult cu cât, în cadrul preocupărilor internaționale se remarcă și activități experimentale. Datele coroborate (caracteristicile obiectului, observațiile etnografice, rapoarte ale

unor experimente) oferă fără îndoială informații prețioase privind materia textilă.

De pildă, s-a demonstrat că *greutatea fusaiolelor* poate oferi indicii despre materialul la toarcerea căruia au fost folosite, precum și cu privire la caracteristicile firului rezultat³. La fel stau lucrurile și în cazul greutateților pentru războiul vertical de țesut, a căror *greutate, perforație, formă*, pot oferi indicii despre tipul de fir cu care s-a țesut în arealul descoperirii, și chiar despre modul în care procesul de țesere a unor fire s-a realizat⁴. Experimentele au demonstrat de altfel că unele materii prime erau mai ușor de prelucrat pe calea producerii finale a unei țesături – este cazul lânii, a cărei toarcere s-a dovedit a fi mult mai facilă decât a fibrelor vegetate⁵. Aparent, concluzionarea cu privire la aceste aspecte este ușoară, însă trebuie ținut cont că experimentele nu ar fi fost posibile fără colectarea datelor despre instrumentele de lucru originale.

Astfel, în cadrul ambelor experimente menționate până acum, s-au folosit greutateți reconstituite după cele descoperite la Troia, ce au fost măsurate și considerate la adevărata lor valoare, iar rezultatele spectaculoase (!) obținute întăresc cele afirmate despre artefactele de uz casnic. Mai mult, constatările ce au urmat studiilor interdisciplinare au clarificat unele aspecte ce priveau terminologia și utilitatea obiectelor, ajungându-se să se constate, că deși era incertă destinația obiectelor extrem de mici (fusaiole cu masa mai mică de 10 grame), acestea erau folosite în vechime la tors⁶. Însă încercarea de a țese cu firele obținute a eșuat, și astfel s-a ajuns la constatarea faptului că firele obținute cu astfel de obiecte erau probabil împletite⁷.

Scurta abatere de la subiect de mai sus este în măsură, prin puterea exemplului, să invoce și să demonstreze necesitatea abordării descoperirilor din unghiuri complexe, pentru „stoarcerea” până la epuizare a informațiilor multiple pe care un monument arheologic le poate furniza; cazul disputat nu se rezumă doar la fusaiole, greutateți și ace pentru cusut, deoarece producția de materii textile nu este singurul aspect neglijat, care a avut de pierdut de pe urma aplecării spre aspectele deosebite, spectaculoase ale cercetării arheologice. Propunerea unui model de înregistrare, ce devine în aceste circumstanțe un model de analiză reprezintă o inițiativă ce merită apreciată. Uniformizarea informațiilor cu privire la diferitele descoperiri arheologice

---

³ Linda Mårtensson, *Technical Report, Experimental Archaeology, Part 1*, Centre for Textile Research, The Danish National Research Foundation, Copenhagen, 2006.

⁴ *Ibidem*, p. 16-18.

⁵ Linda Mårtensson, *Technical Report, Experimental Archaeology, Part 2:1 flax*, Centre for Textile Research, The Danish National Research Foundation, Copenhagen, 2006.

⁶ Linda Mårtensson, *Technical Report, Experimental Archaeology Part 2:2 Whorl or bead?* Centre for Textile Research, The Danish National Research Foundation, Copenhagen, 2006.

⁷ *Ibidem*.

(incluzând în diversitatea lor și obiectele de uz casnic), este o măsură necesară, deoarece constituirea unor baze de date pentru spații geografice lărgite față de granițele politice actuale poate conduce la mai buna cunoaștere a mediului preistoric, și prin aceasta, dacă scopul cercetării este astfel impus la „rezultate spectaculoase”.

Situația din spațiul românesc se află în antiteză cu cea din afara granițelor, întrucât, am arătat anterior, nu există nici un model de analiză a artefactelor vizate, și nici o bază de date ce să cuprindă aceste descoperiri; foarte multe dintre obiectele ce se încadrează în această categorie nu sunt descrise, în multe cazuri nefiind dat nici numărul descoperirilor, recurgându-se la simpla menționare.

Adaptarea la propunerea de analiză se poate face numai în condițiile în care obiectele sunt măsurate (din depozite, muzee etc, sau direct la locul decoperirii), altminteri efortul de a construi o bază de date poate cuprinde doar criterii taxonomice cu caracter general. Mai mult, pentru o analiză pertinentă (deși în momentul de față nu ar mai trebui ca precizarea să fie necesară) este nevoie ca obiectele să fie înregistrate în contextul stratigrafic în care se regăsesc.

Din informațiile bibliografice parcurse, o analiză posibilă s-ar baza pe *mențiunile* din literatura de specialitate, calcularea unei sume exacte a descoperirilor care să ducă la o viziune statistică clară nefiind posibilă, datorită numeroaselor cazuri în care numărul de obiecte descoperit este desemnat de termeni relativi, precum „câteva”, sau de pluralul denumirii („fusaiole”, „greutăți”, „ace”)

Un criteriu ce face posibilă analiza artefactelor este cel reprezentat de *contextul descoperirii*. Acesta este completat de maniera în care a fost realizată cercetarea (*tipul cercetării*), totuși frapează cazurile în care o cercetare sistematică are ca rezultat menționarea vagă a artefactelor mici. Este interesant faptul că aceste impedimente sunt încă frecvente în arheologie, deși în 1832 (!) Eduard Gerhard, secretarul fondator al *Instituto di corrispondenza archeologica di Roma*, publică un pamflet programatic, ce introducea observația exactă a circumstanțelor descoperirii, înregistrarea obiectivă a resturilor, chiar și a obiectelor mici⁸.

Din punct de vedere cronologic, analiza s-ar desfășura secvențial, intenția fiind de a urmări aspectele menționate atât în epoca timpurie a bronzului, cât și în cea mijlocie și finală, având în vedere caracteristicile diferite ale fiecărei perioade.

Remarcile privitoare la *forma* fusaiolelor, greutateilor și acelor sunt, în general, singurele date prezentate (uneori) în cadrul articolelor. Acesta va fi prin urmare criteriul principal în cadrul încadrării tipologice pe care o voi

---

⁸ Ligia Bârză, *Curs de preistorie generală*, Univ. „Dimitrie Cantemir”, București, 1991.

propune. Poate furniza informații cu privire la eventualele evoluții ale artefactelor, precum și la presupusele legături dintre comunitățile din epoca bronzului, în diferite secvențe cronologice. Se pot face aprecieri și cu privire la *funcționalitatea multiplă a obiectului*, precum și la preferințele unor comunități, preferințe ce ținneau probabil de gradul de dezvoltare culturală și de interacțiunea dintre mediile culturale.

Propunerea de analiză va fi completată (dacă este posibil) de o discuție despre *decorul și dimensiunile artefactelor*, pe baza informațiilor cuprinse în literatura de specialitate. Aceste criterii vizează manifestările artistice ale comunităților, relațiile intercomunitare, precum și obținerea datelor despre materia primă prelucrată cu obiectele din categoria respectivă și rezultatul întrebuințării artefactelor. În completarea analizei, pentru a facilita observațiile ar fi necesară cartarea descoperirilor precum și o încercare de analiză statistică și combinatorie bazată pe unele perspective oferite de grafice de acest tip.

Posibilitățile unei analize exhaustive sunt fără îndoială limitate din varii motive, însă eficiența unor propuneri în acest scop nu poate fi pusă la îndoială, având în vedere situația descrisă (mai ales cea din România). Cu toate acestea, evoluția metodelor de care dispune disciplina studierii trecutului se întemeiază pe încercări de corectare a lacunelor posibilităților de cercetare; este motivul pentru care o propunere⁹ pentru modul de înregistrare a artefactelor (nu doar a celor implicate în producere de textile) sau de catalogare a acestora nu se poate constitui decât într-o contribuție adusă modului de cercetare.

DĂNUȚ PRISECARU,
Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

METHODOLOGICAL APPROACHES REGARDING THE ANALYSE OF SOME
BRONZE AGE DOMESTIC OBJECTS FROM ROMANIA

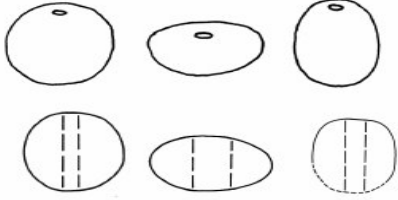

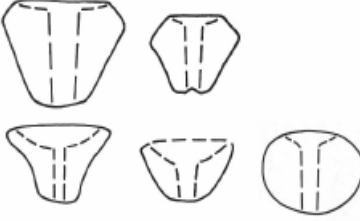
Summary

Recording the „small finds” (and all the other artifacts or other kinds of antropical remainings) should be one of the most important parts in the archaeological research. But, even if we all know this, a study on the prehistorical textile in the Lower Danubian zone is very hard to do, given that the data concerning artifacts such as spindle whorls or loom weights is very poor. Other countries have some very-well developed research programs, as we will see during this paper.

Keywords: methodology, analyses, spinning, weaving, artifacts, registrations, databases.

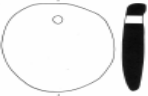

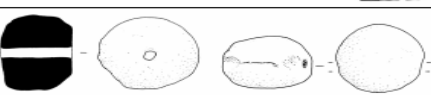
⁹ Pl. 3.

	<p>Fusaiole sferice</p>
	<p>Fusaiole convexe</p>
	<p>Fusaiole discoidale</p>
	<p>Fusaiole lenticulare</p>
	<p>Fusaiole tronconice</p>
	<p>Fusaiole bitronconice</p>
	<p>Fusaiole cilindrice</p>
	<p>Fusaiole concav-conice</p>
	<p>Fusaiole de forme variate având perforația în partea superioară</p>

Planșa 1: Tipologia prototipurilor de fusaiole propusă de CTR
(după: <http://ctr.hum.ku.dk/>)

	Perforație dreaptă
	Perforație conică
	Perforație bitronconică

1.

	Greutăți sferice (grosimea și înălțimea similare)
	Greutăți ovale (înălțimea mai mare decât grosimea)
	Greutăți cu zona superioară profilată
	Greutăți semidiscoideale
	Greutăți turtit-trapezoidale
	Greutăți turtit-rectangulare
	Greutăți sferice

2.

	Greutăți semisferice
---	-----------------------------

3.

Planșa 2: 1 - Tipologia perforațiilor fusaiolelor propusă de CTR; 2, 3 - Tipologia greutăților propusă de CTR (după: <http://ctr.hum.ku.dk/>)

Fișă de analiză

1. Numele și prenumele cercetătorului _____
2. Data _____
3. Repere administrative _____
4. Punctul descoperirii _____
5. Contextul descoperirii _____
6. Tipul cercetării _____
7. Tipul artefactului _____
8. Starea de conservare a artefactului _____
9. Forma artefactului _____
10. Materialul din care este realizat artefactul _____
11. Descrierea materialului _____
12. Dimensiuni.
  - a. Greutate _____
  - b. Greutate (dacă este fragmentar) _____
  - c. Greutatea estimată (dacă este fragmentar) _____
  - d. Înălțimea (min/max; mm.) _____
  - e. Înălțimea (dacă este fragmentar; mm.) _____
  - f. Înălțimea estimată (dacă este fragmentar; mm.) _____
  - g. Diametrul (mm.) _____
  - h. Diametrul estimat (dacă este fragmentar) _____
  - i. Diametrul perforației (mm.) _____
  - j. Diametrul estimat al perforației (dacă este fragmentar; mm.) _____
  - k. Lungimea (min/max; mm.) _____
  - l. Lungimea (dacă este fragmentar; mm.) _____
  - m. Lungimea estimată (dacă este fragmentar; mm.) _____
13. Forma perforației _____
14. Poziția perforației _____
15. Analize ale materialului _____
16. Urme de folosire _____
17. Bibliografie _____
18. Observații _____